

and Degeneration för kompletterande studier av ett ämne som är både relevant och aktuellt.

Gustaf Marcus

**Johan Svedjedal, *Dä kvetter.*
Gustaf Fröding som student,
Stockholm: Albert Bonniers förlag, 2025, 309 s.
<https://doi.org/10.54797/tfl.v55i3.62681>**

Frödingforskningen har en stark tendens mot det biografiska. Det konstaterade Lutz Rühling i början av 1990-talet, och sedan dess har trenden knappast avtagit även om undantag finns. Värmlands-sonens liv och leverne, hans släkthistoria och sjukdomshistoria, hans alkoholism och sexköp har fortsatt att intressera både forskare och allmänhet. Nu drar litteratursociologen Johan Svedjedal sitt strå till den biografiska stacken med boken *Dä kvetter. Gustaf Fröding som student*. Trots levnadsteckningarnas överflöd är det i grunden något att vara glad för: det finns väl ingen i vårt land som behärskar den vetenskapliga författarbiografin som genre lika väl som Svedjedal. Det senaste årtiondet har han, bland annat, skrivit två stora och väl mottagna biografier över modernisterna Karin Boye och Harry Martinson.

När han nu vänder sig mot nittitalisten Fröding har han ändrat greppet lite. Eftersom flera heltäckande biografier redan existerar, är ingången snävare: boken kretsar kring Frödings universitetsstudier och frågan om hur studietiden formade Fröding till en författare. Denna fråga ställs i polemik mot en forskningstradition som förbisett Frödings år i Uppsala – perioden har avfärdats som en irrelevant parentes. Svedjedals grundläggande argument är att Frödings studietid, snarare än ett personligt misslyckande, var ”en form av kreativ förstörelse.” Han fortsätter: ”Genom att undvika att ta examen räddade han sig effektivt från en framtid inspärrad i något borgerligt ansett yrke. Hela hans solkiga studiegång var ett sätt att optimera möjlighe-

terna att bli oanställningsbar i stora delar av dåtidens samhälle.”

Som citatet visar är det en rätt samtida inramning som möter läsaren i bokens början – fraser som ”optimera möjligheterna” och ”bli oanställningsbar” fanns knappast i 1880-talets vokabulär. I bokens inledande delar kommenteras också skillnaden mellan Frödings tid och vår: i en *disclaimer* varnar Svedjedal läsaren – med glimten i ögat – för att berättelsen som kommer att utveckla sig är allt annat än uppbygglig, och att Frödings värld ter sig mycket främmande för vår tid. Svedjedal vill undvika att moralisera – det lämnar han till läsaren, skriver han, men lyckas kanske inte helt och hållet med sin föresats.

Fröding är en folkkär poet, och *Dä kvetter* är uppenbart skriven för en bred publik. Stilen är munter och inkluderande, avsnitten korta, numrerade och kronologisk-tematiska. De akademiska konventionerna har skalats av och noterna dolts i slutet av boken – den som är ointresserad av källor slipper därmed förhålla sig till notapparaten. Metoden redovisas dessutom i en koncis efterskrift för att minimera risken att tråka ut någon som bara vill komma till *the juicy stuff*. Samtidigt är studien byggd på gedigen grund – förutom ett noggrant bruk av den tidigare Frödingforskningen använder sig Svedjedal även av nytt material för att belysa Frödings tid i Uppsala – däribland studentromaner och dokument ur universitets- och nationsarkiv. Svedjedals förhållningssätt till källmaterialet är transparent och prövande – han varken tar Frödings skämtsamma brev för sanning, eller utesluter möjligheten till kvalificerade gissningar om de aspekter av Frödings studentliv som inte finns dokumenterade.

Vad är det då Svedjedal får syn på? Varför är Frödings studietid intressant att studera? Den 20-åriga Fröding anlände till Uppsala i september 1880, mitt i det moderna genombrottet. Darwins idéer får genomslag under hans tid vid universitetet, och sedlighetsdebatten inleds. I *Dä kvetter* fokuserar Svedjedal framför allt på den senare strömningen: antagligen eftersom frågor om sexualmoral är lättast att relatera till Frödings liv. Och kanske till vår samtid? Svedjedal gör i alla fall sådana försök, då han menar att ”männens krav på fri kärlek kontra kvinnornas ideal om kärlek under ansvar” är en debatt som sträcker sig in i vår tid. Han lämnar dock till läsaren att fundera på exakt hur 1880-talets sedlighetsdebatt ska ge klangbotten åt samtidens diskussioner om *fuckboys* och dejtingkonventioner. För den

som istället vill veta mer om hur Fröding tog emot och påverkades av de naturvetenskapliga och filosofiska idéer han mötte under studietiden finns det andra böcker, som Stig Sjöholms avhandling *Övermänniskotanken i Gustaf Frödings diktning* från 1940.

I *Dä kvetter* är det inte idéerna som står i centrum, och inte heller Frödings dikter i sig, utan de materiella levnadsvillkor som möjliggjorde författarskapet. Det som gör Svedjedals bok intressant och tämligen unik i Frödingforskningens sammanhang, är att svaret på frågan om hur Fröding blev författare inte ligger varken i hans privata psykologi eller hans familjehistoria (det biografiskt-psykologiska pusslet, som Svedjedal kallar det), utan istället söks i ett bredare socialt sammanhang. När Svedjedal talar om arv handlar det inte om genetiska anlag, utan om klass: om en nedärvd klasskänsla, samt de monetära arv som Fröding festade upp. Svedjedal räknar och redogör.

Fröding kom från överklassen, han umgicks med andra män från överklassen, och han visste mycket väl sin status även om han drev med borgerliga konventioner. Det narrativ Svedjedal konstruerar börjar redan på läroverket i Karlstad 1875, där Fröding spexar med sina likar. När Fröding senare börjar studera i Uppsala omger han sig nästan uteslutande med andra värmlänningar – alla utom en i Frödings avgångsklass gick vidare till universitetsstudier, de flesta i Uppsala. ”Socialt sett var Fröding närmast förutbestämd för detta”, konstaterar Svedjedal.

Men så var det det här med hur Fröding kastar bort sina studier och arv på sprit och kvinnor – att han under sina år vid universitetet endast genomför några enstaka tentamen, och lämnar Uppsala utan varken examen eller pengar. Även detta, visar Svedjedal, var inget ovanligt: universitetet på 1880-talet var ”en miljö vidöppen för riktningsslöshet, lättja och utslagning”. Beskrivningen av 80-talets studiepraxis är fascinerande i sin skarpa kontrast mot dagens *new public management*-influerade universitet: total frihet råder, inga närvarokrav på föreläsningar, studenten väljer själv när den ska tentera och varken studiehandbok eller läslistor existerar – man får fråga en kompis eller gissa sig fram till vad som ska läsas, skriver Svedjedal, och tillägger att professorerna ogärna ger besked. Detta var en plats för eliten att förkovra sig efter eget snille, men i praktiken innebar denna gravt homosociala miljö oändliga möjligheter att prokrastinera. Endast

hälften av de 21 personer från Frödings årskull som studerade i Uppsala tog en examen. Jobb fick de ändå.

Svedjedals poäng är att Fröding, kanske inte helt medvetet men ändå som en strategi, ägnade studietiden åt självstudier – han läste skönlitteratur efter eget kynne – och skapade sig en identitet som oanställningsbar bohem. När familjens ekonomiska situation krävde det lyckades han visserligen få uppdrag och så småningom anställning på *Karlstad-Tidningen* – där han använde studietiden som en rik källa för anekdoter till sina krönikor. Att han inte behöll sin anställning särskilt länge berodde på en kombination av sjukdom och oförmåga att kombinera brödskrivande med diktande. Liksom det under studietiden alltid fanns ett arv att invänta, fanns det alltid en släkting – ofta en syster – som tog hand om Fröding när han inte lyckades ta hand om sig själv. De omhändertagande kvinnorna är en del av den privilegierade miljö som Svedjedal tecknar, varken osynliggjorda eller särskilt accentuerade.

Dä kvetter är en sällsam kombination av solkigt innehåll och torra siffror. Att Fröding gick till prostituerade är väl allmänt känt, liksom att han (förmodligen) söp sig mentalsjuk. Varken sexköp eller festande tillhörde ovanligheterna för en student vid den här tiden. Svedjedal redogör samtidigt sakligt och underhållande för prostitutionens former och förutsättningar i Uppsala, och han är inte den första att säga att Fröding knappast var varken den bästa eller den värsta av sitt slag. Längre hanterade biograferna dessa delar av skaldens liv varsam, och de dikter som Fröding skrev från den här tiden har därför ofta censurerats. Men i den här boken får vi ta del av vad Svedjedal kallar Frödings ”sviniösa dikter” som han skrev under sitt studieuppehåll i Värmland 1883–1884. Här kan man läsa om tyska fnask ”vars ögon knulla”, och lära oss att ”pattar” var ett gångbart slangord redan 1880. Det är studentikost, misogynt och ibland roligt – som när den verstekniska virtuosen i vardande rimmar ”gruff” (slang för bråk) med ”grisars uff uff / oui oui”. Detta var långt före lagen om förolämpning mot tjänsteman. Och i vilket fall är det knappast mot pojkar som Fröding – samhällseliten – som en sådan lag riktas.

Svedjedal visar hur Frödings anti-idealism och materialism lyser igenom i dessa dikter, och jämför med hur Fröding under sjukhus-tiden 1898–1904 skrev sig till en position bortanför den vanliga

mänskligheten. ”Nej människan är ett djur från början, / ett veritabelt och äkta svin” heter det i en av dikterna från 80-talet, vilket jämförs med ett epigram från sekelskiftet: ”Gud kröp in i ett svin / däraf blef människan till”. Svedjedal knyter ihop säcken genom att iaktta en utveckling i Frödings livssyn: till slut kommer diktaren till en punkt där han finner både svinet och guden i människan – ”[i]dealet finns faktiskt, fastän nedsolkat”. Det finns mycket mer att säga om bruket av djur och ammanblandningen av evolutionsteori och moral i Frödings diktning, men det är inte Svedjedals ärende här – hans diskussion av dikterna leder istället vidare till en redogörelse för hur sedlighetsdebatten tog sig uttryck i universitetsmiljön.

Bokens titel, *Dä kvetter*, kommer från en annan dikt Fröding skrev under Värmlandsvistelsen 1894. Diktens refräng blir till ett livsmotto eller en besvärjelse för Fröding – en nihilism och uppgivenhet som uttrycks med gott humör. Men förutom dessa ganska få bevarade dikter från Frödings studietid, är hans poesi inte särskilt närvarande i boken – fokus ligger ju på tiden före debuten. Istället får läsaren en bredare bild av universitetsmiljön, inklusive porträtt av originella professorer och polismästare. Däremot slutar boken inte tvärt när Fröding lämnar studentstaden för gott 1885, utan följer hans litterära karriär fram till döden 1911, om än från ett kortfattat, litteratur-sociologiskt perspektiv. Svedjedal redogör för bokupplagor och för valörerna i de olika benämningarna för författaryrket: när Fröding börjar skriva för tidningar blir han litteratör – längst ned på skalan. När han några år senare debuterar med *Guitarr och dragharmonika* förlänas han i fem av de – överlag positiva – recensionerna, den finaste titeln: skald. Trots en misslyckad studietid har han redan nått toppen av den litterära banan. Eller, som Svedjedal hävdar: *tack vare* att Fröding försummade sina studier, medan han försörjde sig på arv och sin familjs knappa tillgångar, kunde han undvika det borgerliga livets skrankor och bli skald.

Kort sagt är *Dä kvetter* både ett givet bidrag till Frödingforskningen med sin högupplösta skildring av tiden från skolgången till debuten med fokus på klass och materiella förutsättningar – och en underhållande biografi som förhoppningsvis når en läsande allmänhet, i den mån en sådan fortfarande finns.

Sofia Roberg